

професійної діяльності. Подано хронологію вивчення наукової мови в українській мовознавстві до сучасної дисципліни «Культура наукової мови» в аграрних навчальних закладах. Визначено мету вивчення дисципліни «Культура наукової мови» для студентів негуманитарних спеціальностей, основні завдання курсу, завдання проведення лекцій і практичних занять. Визначено типові завдання для виконання студентами в час аудиторних занять і в ході самостійної роботи в процесі вивчення дисципліни. Подано форми контролю засвоєних знань студентів.

Ключевые слова: дисципліна «Культура наукової мови», мова науки, науковий стиль, наукова мова, мова наукової літератури, науково-дослідницька робота студентів, наукові знання.

Pylypyshyn Svitlana. «Role of Subject «Culture of Scientific Language» for Students of Nonhumanitarian Specialties». Given article is devoted to understanding role of subject «Culture of Scientific Language» in educational cycle of humanitarian subjects of nonhumanitarian specialties in agrotechnical institution. Great attention is paid to necessity of students' scientific and research work as foundation for future professional activity and essential component of educational process. It is presented chronology of scientific language in Ukrainian Linguistics up to contemporary subject «Culture of Scientific Language» in agricultural educational institutions.

It is determined goal of subject «Culture of Scientific Language» for students of nonhumanitarian specialties, main objectives of course, lectures and practical exercises. It is outlined common tasks for students during classes and in course of individual work. It is given students' knowledge control forms.

Key words: subject «Culture of Scientific Language», language of science, scientific style, scientific thinking, language of scientific literature, students' scientific and research activity, scientific knowledge.

УДК 821.161.2-1.09

Віталій Півторак

КОЛЬОРАТИВНА ЛЕКСИКА – СКЛАДНИК ПОЕТИЧНОГО ІДЮСТИЛЮ МАРІЇ СЕРБІН

Пропонована стаття базується на зіставленні ідіостилів Івана Франка та його землячки, нашої сучасниці, Марії Сербін. Автор констатує, що вона є духовною наступницею Каменяра, бо наслідує його «біографію

кольоропристрасті», через «пам'ять кольору» вибудовує власну парадигму творчого висвітлення світовідчуття та світосприйняття.

Ключові слова: кольоративна лексика, ідіостиль, творчість, креативність, франкіана, франкознавство, мотиви поезії, концепт кольору, «біографія кольоропристрасті», «пам'ять кольору», народна мова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Творчість – це діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей; те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось [2, с. 1234].

А отже, життєвий шлях є водночас і творчим шляхом тією мірою, якою кожна окрема особистість стає спроможною власною вчинковою активністю створити себе і свій мікрокосмос. Креативність розриває формальну логіку руху від народження до смерті, повсякчас пропонуючи людині нові обрії, нові розуміння життєвого поклику, незнані досі шляхи досягнення сутнісної повноти життя [9, с. 376].

Таким шляхом для Марії Сербін є художньо-публіцистична та літературно-педагогічна творчість, якою вона внесла вагомий вклад у франкіану Калущини (до неї в цій царині виявили себе такі вихідці з Калущини, як Іван Белей, Микола Євшан, Оксана Франко, Василь Гануцак, Микола Діжевський та ін.).

У житті М. Сербін були незвичайні вчителі, серед них – директор школи Михайло Миколайович Горинь, котрий відкрив для неї Тараса Шевченка. А від розуміння творчості Кобзаря самотужки випадково зрозуміла Франка (уже в студентські роки, працюючи в Самбірському архіві, ненароком відкрила папку «Нагуєвичі», віднайшла конфіскований у «Просвіти» сценарій Шевченкових роковин, який розпочинався Франковим віршем «Не пора...»). Це був назавжди її Франко).

Каменярева землячка, констатує Василь Артим, пише вірші, які часто-густо переплетені з мотивами поезії невмирущого Івана Франка [5, с. 7]. Пише про пережите, про любов до рідної землі, її історії та сьогодення крізь призму батьківщинознавчої та франкознавчої міфологічно-легендарної аури себетворення, самовдосконалення. У доробку мисткині М. Сербін є поетичний цикл «Постскрипtum: І в мандрівку сторіч. Сходинами Франкових томів» (рукописний цикл віршів, частково опублікований під назвою «Признаюся в любові» в обласній газеті «Рідна земля» у 2007 році [5, с. 7], «Мій Іван Франко: роздуми про майбутнє, «будущину, що корінням своїм завжди стоїть

у минувшині» (публіцистика) – у міській газеті «Дзвони Підгір'я» 2006 року [4, с. 3]. Він не багатотомний, але надзвичайно цікавий як за архітектонікою, так і за своїм змістовим, лексичним наповненням.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У кожному вислові будь-якої людини, а тим більше письменника, як вважав історик літератури Д. Чижевський, відбивається його світогляд [14, с. 27]. Це, переконуємося, орієнтація на стильові домінанти та образну систему творів митця, адже світогляд автора органічно взаємодіє з філософським фундаментом художнього твору. А отже, має рацію М. Бахтін, який приходить до дуже важливого висновку: коли хочемо зрозуміти письменника в контексті конкретної епохи та середовища й індивідуалізувати його як особу, то «ми виходимо за межі аналізу події твору» і здійснюємо «вторинний акт читача, критика, історика, незалежний від автора як активного принципу бачення» [1, с. 353]. Навіть Іван Франко, який надавав великої ваги життєвим обставинам автора і культурному станові його епохи, застосовуючи «метод історичний і психологічний», водночас говорив про зворотній вплив творчого генія на середовище [13, с. 382] і визнавав необхідність естетичного дослідження текстів [10, с. 57]. Тобто зв'язок між письменником і суспільством, безперечно, існує, але варто говорити не так про автора, як про автора-митця, який творить нові образи і власну мовну картину світу.

Літературний твір перетворюється на образ індивідуальності автора, на відображення його ментальності – глибинного рівня колективної та індивідуальної свідомості. Вагомою складовою його ідіолекту, на нашу думку, є т. зв. кольоративна лексика. Вона – яскравий складник «в царині незбагненої творчої аури» як І. Франка, так і його талановитої землячки Марії Сербін.

І хоча сучасна лінгвостилістика має суттєві набутки в дослідженні цього феномену індивідуальної мовотворчості різних письменників (зокрема, це праці І. Бабій, І. Демченко, Н. Науменко, Л. Шутової, Л. Пустовіт, Л. Ставицької тощо), поетичні тексти Марії Сербін у такому аспекті (до того ж, у порівнянні з мовною практикою Івана Франка) буде проаналізовано вперше.

Концепт кольору як «один із видів словесних образів у художньому тексті» [3, с. 151] у письменників-земляків Івана Франка та Марії Сербін є вираженням психодуховної конституції митців, яка визначає алгоритм їх «художніх кремацій» [16, с. 54], задекларованих у праці «Із секретів поетичної творчості».

Своєрідна «біографія кольоропристрасті» письменників оприявнюється в різних творах. Духовна наступниця й землячка Каменяра Марія Сербін – із фольклору рідного краю, через «пам'ять кольору» – бере із символічного образу вогню, який «збуджує сегментація світла від ковальської іскри» [16, с. 54], витвореного міфом, переказаного-відчутого нагуєвичанами з уст в уста за спогадами старожилів, за автобіографічним Франковим оповіданням «У кузні».

Нами проаналізовано поетичні твори письменниці-педагога – цикли «Ante lucem» («До світла») та «Постскрипtum: І в мандрівку сторіч. Сходинами Франкових томів».

До найцікавіших художніх експериментів образної репрезентації кольороназв у вищеназваних творах належать такі:

1. Художні порівняння (в основі яких – асоціативний паралелізм): народнопоетичні порівняльні форми (порівняння, засновані на різних асоціаціях, наприклад, речовинно-перетворювальних, що помічаємо з контексту вірша «Душі невиннеє дитя...»: «Тоді розірветься ланцюг сусальности, / Сповзе, немов навук» [6, с. 36] – немов кольористичний паралелізм візуальної подібності, несправжності речовини – сусального золота – нищиться (сповзає) на відміну від золотого покриття. До речі, у Франка подібне фіксуємо в прозовому творі «Маніпулянтка» [16, с. 54]), або ж: «А ми, як сіра самота, у днів хаосі» (Цикл «Постскрипtum...», XIV [7, с. 15]) чи «У безмірі думки – зірки відлунки, / Велична краса блискотить» (Цикл «Постскрипtum...» [7, с. 15]; «Той скарб, наче острів блискучий, / Затушував біль і жалі, / Пристанищем став і ведучим, ясною зорею в імлі» (Цикл «Постскрипtum...» [7, с. 15]).

2. Використання словосполучень, позбавлених «прямої кольористичної конотації» (переважає описовий прийом називання кольору) для того, щоб викликати у свідомості читача відповідні хроматичні асоціації, наприклад: «Не вірю, не може так бути назавжди, / Щоб слово та вітром було, / Аби зболотили домашні гаразди / Душевного поля тепло» (Цикл «Постскрипtum...» [7, с. 15]); «Срібного фокусу промінь світлив на стіні / Душу мою розмальовану / Контури тіней, химерно-цвітастих, неслись / Вдалеч рікою нестримною, / Долі моєї узори у ніч розбрелись / Й серце накрили сріблиною» (Цикл «Ante lucem» [6, с. 36]); «У буквах вогнистих, хвилях іскристих, / Блакитного неба кристаль, / Сердечної мислі, хмарок врочистих, Поета словесна печаль» (Цикл «Постскрипtum...»

[7, с. 15]); *«І духа твого свята борозда / Майбутнє промінить»* *«Блискуче і ніжне кохання / Розвіялось вітром біди»* (Цикл *«Постскрипtum...»* [7, с. 15]); *«Палітри сердечної автор ти сам»* (*«Ante lucem»*, с. 2 [6, с. 36]); *«Хоч відсвіт ми огня, / Та безмір нас чекає»* (Цикл *«Ante lucem»* [6, с. 36]).

3. Живописна ефектність, яка досягається в художніх формах пейзажу, де колір слугує і настроєвим тлом, і певним психологічним паралелізмом, промовистою символічною деталлю, оприявнює власне авторську рецепцію світу крізь барвисту спектральну гаму, порівняймо: *«Де пахнуть росянисто / Бузкові кольори / І несказанно чисто / Блакитніє згори»* (вірш *«Літа пектораль»*); *«Ранок. Просвітлені теплою свіжістю далі / День провіщають рум'яним бочком, / Хтось їм щоденно, до крові, в затемненій залі / Тре-начищає дашок наждаком»* (Цикл *«Ante lucem»* [6, с. 36]); *«Зав'язав хтось дні багряним перевеслом, / Ладує у стіжки, / Печалі жовтизна снопом воскреслим / Обсипує стежки»* (Цикл *«Ante lucem»* [6, с. 36]).

4. У творах присутній т. зв. «солярно-небесний» пейзаж (*«Цвіте наше серце сім раз на віку, / Веселкою грає на тім барвнику / Світанково-чисто; і юність гаряча, / Щоб тепло всміхнулась жадана удача»*) (Цикл *«Ante lucem»* [6, с. 36]), але найбільше – явища метафоричні, які подано через зблиски-світлота, і передають відчуття чистоти, ніжності, очищення (наприклад: *«Поета образ, зримий нами, / Як промінь зігрів»*) (Цикл *«Постскрипtum...»* [7, с. 15]); Воно (слово) *«цвіте на всі сторіччя, / За нас, таких, запалює свічу – / І світло там, у потойбіччя»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XIII [7, с. 15]) чи *«немов вінцем вогнистим стало знову, / В погідне небо, в тихий рай плекає дні, / Коли ж нарешті вдінемось в обнову»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XIV [7, с. 15]), або ж *«у дивному блиску людського тиску / Обійми у слові відчуй»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XV [7, с. 15]); *«Від серця до серця – чисті озерця, / Оази, до них припади»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XV [46, с. 15]); *«І ми, як ті іскри із духу, / Що запалив для правди день»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XVIII [7, с. 15]); *«Блискуче і ніжне кохання / Розвіялось вітром біди»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XXI [7, с. 15]); *«Світодень / Та в горах розсипає луною трембіта / Чар пісень»* *«Блискуче і ніжне кохання / Розвіялось вітром біди»* (Цикл *«Постскрипtum...»*, XXIII [7, с. 15]); *«Франкового слова чуйності мир / Засяє між нами»; «І світло, і легко долаєм пороги, / Коли зацвітуть полум'яно дороги»; «А мрії,*

життям заболочені, / Закрутим, неначе вітряк» (Цикл «Ante lucem» [6, с. 36]).

Щоб спіймати рух своєї душі, осмислити зовнішні сприйняття, наші предки змушені були кожне з них об'єктивувати в слові й слово це привести у зв'язок з іншими, тобто створити образ. Так робить і Марія Сербін у своїх творах. Її колористичні мазки слова творять сприйняття образів уснопоетичного гатунку. Наприклад, центр світу в давнину уявляли жовтим або золотим: це символ вічного вогню, в який все повертається і з якого все походить. Із координатами Світового дерева пов'язані не лише основні небесні символи, а й кольори. Кольори та їх поєднання відігравали значну роль у ворожіннях і замовляннях. По-своєму М. Сербін "малює" цими барвами: *«На семи вітрах / Серце українське. / Чорно-білий птах – / Дерево вітцівське» («На сьомий виток»).*

Білий – узвичаєно колір чистоти, невинності, радості. Він пов'язаний із денним світлом, а значить – із життям. «Білий світ» символізує усе видиме, осяяне небесним світлом: *«Я повернусь, прилину / В хмаринці білій, / Знайдусь, я не покину, / В калині спілій, / Що щедро червоні, / Коли вже осінь, / Отак душа німіє, / Коли над нею просінь...».* Це й колір ангелів, святих, праведників. Білу одягу носили стародавні жерці-волхви. Під час першого посіву наші пращури одягали чисту білу сорочку, клали в зерно, освячене на Великдень, яйце чи шкаралупу, щоб і зерно було таке ж чисте й біле. А в мистчині *«Ангели / З року у рік на дорозі Судьбі / Світять нам тихо свої ліхтарі...» («Різдвяна пісня». Рукопис).*

Однак білий колір пов'язаний і з образом смерті. Це стародавній колір жалоби, коли вдягали покійників у біле та покривали білим саваном. У білій одязі з'являються людям примари та мерці. Деякі міфічні персонажі пов'язані з так званими білими днями (від Різдва до Водохрещі) – порою розгулу нечистої сили. Білий колір виконував і маркувальну функцію, виокремлюючи особливо визначених персонажів серед їм подібних: *білий цар змій, білий цар вовків, біла ластівка, ворона, кунця, лисиця* і т. ін. Сама Русь розрізнялася за кольорами: *Біла, Чорна, Червона*. Білий колір зумовив творення великої кількості давніх імен: *Білобород, Білогруд, Білзор, Білоног, Білоус, Білява, Біляна* та ін. У поезії М. Сербін *«Хворий день зцілити хто у силі?»* білий колір – це *«Білизна, очікувана нами, – / Холод чистоти під небесами...» (Рукопис).*

Жовтий, жовтизна – ознака, що має суперечливе значення. З одного боку, це колір Сонця, золота, немовби застиглого сонячного світла. Мисткиня ж актуалізує вищезгаданий колір так: *«А день згори – небесна синь бездонна – / Й свічі запалює свята Мадонна / Теплою любові пахне, свіжим житом...»* («Цвіте мімоза». Рукопис). З іншого – це колір опалого листа та зрілого жита, що означає смерть, тобто життя в потойбічному світі. У М. Сербін цей колір представлено так: *«Жовта твоя золота незбагненність»* («Аура землі». Рукопис).

Зелений (гряний) колір – у народній культурі зіставляється з рослинністю, незрілістю, мінливістю, водночас – це колір весни, краси природи. Так і у вірші поетеси «Весняності мить»: *«Співає земля у зеленім барвінку, / Колискою лине у сині світи...»* (Рукопис).

Символізує перемогу над злими силами, воскресіння, надію та радість, однак інколи наводить тугу. В народі кажуть, що людина від злості «зеленіє». У поминальних обрядах зелений виступає як колір «того світу». Поліщуки на Великдень фарбували яйця у зелений колір, якщо в домі протягом року був покійник. Зелений колір – атрибут «чужого» простору, де живе нечиста сила, куди у замовляннях проганяються злі духи. Він характеризує персонажів народної демонології: лісовика, русалку, водяника. Дитина із зеленими очима може стати відьмою. У замовляннях однією з ознак пропасниці є її колір – зелена, «яко трава зелена». «Зелені дні» у народному календарі відповідають Страсному тижню, Великодню, Трійці й пов'язані із захисними і очищувальними обрядами. Зелений Юрій – головний персонаж однойменного молодіжного обряду, який проводили напередодні св. Юрія. З цим кольором пов'язані язичницькі імена *Зеленя, Зеленой, Зеленко* та ін. Словник Б. Грінченка свідчить: *«На Гряній неділі [Зелені свята], на гряній неділі русалки сиділи, сорочок просили»*.

Рябий, власне, не колір, а тип забарвлення, у замовляннях є знаком обраності, сакральності. Ряба курка так само священна, як і білий півень. Згадаймо хоча б Курочку-Рябу із казки з космогонічним мотивом Світового яйця. З цим кольором пов'язані язичницькі імена *Рябець, Рябий, Рябуха, Рябчик* та ін. У М. Сербін він співмірний мряці, порівняймо: *«Спадає осінь мрякою щорання, / Немов холодний душ / І зграйками холодного зітхання / Посвистує як вуж»* («Осінь». Рукопис).

Синій – колір небесного простору і моря. У ньому – таїна пізнання світу. Символізує чесність, добру славу, вірність. А в поезії

мисткині «З Нагуєвичів акордеон» він *«Як синь очей, як льон, / Отой душі акордеон»* (Рукопис). Разом із тим він викликає почуття холоду та нагадує про тінь (*«А моя могила крап синього моря»*). Синій колір символізує також блискавку, яка порівнюється з синіми вогниками, що перебігають по червоних жаринах догоряючого вогнища. У «Слові о полку Ігоревім» є вислів *«тріпотять сині блискавиці»*. На Галичині під час жалоби пов'язували голову чорними або синіми хустинками. Про це свідчать рядки з поезії «Ріка дитинства»: *«І така просторинь жовто-біла / Під куполом синіх хустин, / Наче мати сорочечку вділа / Й пацьорки дзвінких намистин»* («Рукопис»).

Висновки. Як бачимо, М. Сербін створює живописні картини життя за допомогою різних кольороназв, образно розкриває дивосвіт власного світобачення, зримі й незримі явища, процеси, поняття. Ідеалом її доробку є народна образно-художня мова й талант-ідеал її славного односельчанина й літературного кумира І. Франка.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. Естетика словесного творчества / М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – С. 353.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Муратова Ольга. Цветовые образы в поэзии М. Цветаевой / Ольга Муратова // Збірник Матице сриске за славистику. – Нови Сад, 2004. – Св. 65 – 66. – С. 151-162.
4. Сербін Марія. Мій Іван Франко : роздуми про майбутнє, «будущину, що корінням своїм завжди стоїть у минувшині» / Марія Сербін // Дзвони Підгір'я. – 2006. – 19 серпня. – С. 3.
5. Сербін Марія. Признаюся в любові // Марія Сербін; передмова Василя Артема // Рідна земля. – 2007. – №45. – С. 7.
6. Сербін Марія. Цикл «Ante lucem» (До світла) / Марія Сербін. – Рукопис. – 36 с.
7. Сербін Марія. Постскрипtum. І в мандрівку сторіч. Сходинами Франкових томів : Цикл / Марія Сербін. – Рукопис. – 15 с.
8. Сивокінь Г. Ментальність, біографія і творчість (Євген Маланюк) / Г. Сивокінь // Самототожність письменника. До методології сучасного літературознавства / відп. ред. Г. М. Сивокінь. – К. : Українська книга, 1999. – С. 136.
9. Титаренко Тетяна. Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності / Тетяна Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.
10. Франко І. Відповідь критикові «Перебенді» / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 27. – С. 311.

11. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 31.
12. Франко І. План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 41. – С. 36.
13. Франко І. Юрій Брандес / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 31. – С. 382.
14. Чебрецевий цвіт : Літературний гімназійний альманах / головний редактор Марія Сербін; технічний редактор Галина Дуркало; художник Наталія Забрицька. – Брошнів : Таля. 2004. – 220 с.
15. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) / Д. Чижевський. – Тернопіль : Феміна, 1994. – С. 27.
16. Швець А. Художня функціональність кольоративів у прозі І. Франка / А. Швець // Дивослово. – 2006. – № 6. – С. 54-58.
17. Юнг Карл Густав. Человек и его символы / Густав Карл Юнг. – М. : Серебряные нити, 1998. – С. 89.

Пивторак Віталій. Колористическая лексика – составляющая идиостиля Марии Сербин. Стаття, которую предлагает автор, базируется на сопоставлении идиостилей Ивана Франко и его землячки, нашей современницы, Марии Сербин. Автор констатирует, что она является духовной наследницей Каменяра, потому что наследует его «биографию цветопристрастия», через «память цвета» строит собственную парадигму творческого освещения мироощущения и мировосприятия.

Ключевые слова: колористическая лексика, идиостиль, творчество, креативность, франкиана, франкознание, мотивы поэзии, концепт света, «биография цветопристрастия», «память цвета», народный язык.

Pivtorak Vitaliy. Colour Lexicon is a Component of Ideostyle of Such Artists Mariya Serbin. The following article is based on the comparison of individual style of Ivan Franko and his compatriot and our contemporary, Maria Serbin. The author claims that she is a spiritual successor of Kamenyar, because she follows his «biography of the passion of colour», she builds her own paradigm of creative enlightenment of the perception of the world through «the memory of colour».

Key words: colour lexicon, ideostyle, art, creativity, frankiana, frankology, motives poetry, concept of color, «biography of the passion of colour», «memory of colour», national language.